

Katedra ruského a francouzského jazyka

Pedagogická fakulta

Západočeské univerzity v Plzni

Veleslavínova 42

301 00 Plzeň

tel. 377 63 6171

Protokol o hodnocení

Diplomové práce

Práce: diplomová

Hodnocení: vedoucího

Práci hodnotil(a): Mgr. Michaela Pešková, Ph.D.

Práci předložil(a): Bc. Natálie Jeníčková

Název práce: Role ruského jazyka jako zprostředkovatele výuky češtiny jako cizího jazyka pro žáka s OMJ

1. CÍL PRÁCE (uveďte, do jaké míry byl naplněn):

Cílem práce bylo vystihnout roli ruského jazyka coby zprostředkovatele výuky češtiny jako cizího jazyka pro žáka s OMJ. Tento cíl byl naplněn jenom sporadicky. Autorka dospěla ke třem sice správným, ale velmi stručně prezentovaným závěrům: ruský jazyk je podle jejího vlastního šetření v komunikaci se žáky s OMJ na školách nejčastější, jeho role je „obrovská“ a ruský jazyk pomáhá nejen při výuce češtiny jako cizího jazyka, ale i jako zprostředkovatel celkové komunikace se žákem s OMJ. Jakým způsobem učitelé přímo s ruským jazykem pracují při osvojování češtiny jejich žáky, se z práce nedozvíme.

2. OBSAHOVÉ ZPRACOVÁNÍ (náročnost, tvůrčí přístup, proporcionalita teoretické a vlastní práce, vhodnost příloh apod.)

Téma práce nebylo vůbec jednoduché zpracovat. Vyžadovalo neobvyklý pohled na český jazyk prostřednictvím jazyka ruského – rusisté sledují tyto jazyky většinou v opačném poměru. Téma bylo také náročné na hlubší zvládnutí teorie jednotlivých lingvistických disciplín, bezpečnou orientaci v oborové didaktice a přehled o problematice výuky žáků s OMJ, zejména ruskojazyčných. Z výše zmíněných hlavních pilířů práce se autorka dotýká každého, ale ne důležitě zevrubně a ne vždy věcně správně. Za nejprínosnější a nejautentičtější část práce považují zaznamenané a okomentované výpovědi pedagogů a jejich statistické vyhodnocení.

Relevantní je zjištění, že na školách u žáků s OMJ dominuje právě ruština. Měla by tedy být jazykem, skrze nějž vnikají žáci-cizinci do češtiny a do českého prostředí. Jakým způsobem se to děje, z textu nevyplývá, kromě konstatování, že někteří učitelé ruštinu

používají pro srovnání s češtinou, ale spíše výjimečně, dále při vysvětlování pojmů a také při celkové komunikaci se žáky-cizinci pro jejich snazší integraci.

Autorka porovnává češtinu a ruštinu, zmiňuje možné rizikové zóny, působení interference. Výběr interferenčních jevů však vypadá nesystematicky až náhodně. Otázka je, zda se dají např. pro syntaktickou rovinu shrnout interferenční jevy na půl stránky – asi ne. Studentka se zaměřuje především na rozdíly jazyků a potenciální chyby žáků. Výuka češtiny pro ruskojazyčné cizince ve zvoleném tématu práce přitom stojí na principu přímo opačném, totiž nikoli na rušivých vlivech, ale na pozitivním transferu, podobnosti, příbuznosti jazyků. Ruština může fungovat jako „okno“ do češtiny. Cílem práce bylo zjistit, zda je tomu ve školní praxi skutečně tak, jaké metody, „vyučovací techniky“, strategie, pomůcky, formy cvičení učitelé používají. Zda je to prostý překlad nebo sofistikovanější postupy jako srovnávací kontrastivní cvičení, zda se v případě učitelů jedná pouze o češtináře, zda jde přímo o výuku češtiny pro cizince nebo o výuku podle situační potřeby vedenou „ad hoc“. Těmto aspektům se autorka nevěnuje. Oborově-didaktická složka stojí na okraji, i když na ni autorka v kapitole 1.1. upozorňuje jako na nejdůležitější. Rozvíjení řečových dovedností v dalších částech práce nezmiňuje vůbec. V kapitole 6 se studentka vrací k typickým chybám ruskojazyčného žáka na konkrétním příkladu. To je nosný materiál, který by stál za rozšíření.

Zajímavé je zjištění, že ruština byla využita jako jazyk-prostředník i ve výuce bulharských žáků. Potenciál tématu v tomto směru autorka bohužel také nevyužila. Otázku, v čem se liší role ruského jazyka jako zprostředkovatele pro ruskojazyčné žáky a žáky jiných slovanských národností, neřešila. Rozdíl v metodice, kdy se na jedné straně jedná o rodný jazyk a na druhé straně vlastně o třetí jazyk, musí být patrný.

Větší část práce řeší otázky, které se k tématu sice vztahují, ale podružně, neprohlubují pohled na to, jak ruština pomáhá při výuce češtiny žákům s OMJ. Jedná se zejména o kapitolu Žák s OMJ ve školském zařízení. Ale týká se to i lingvistických výkladů. Popisovat např. azbuku jako takovou není pro téma relevantní. Stálo by naopak za to například promyslet, zda se ruskojazyční žáci učí latinku v pořadí jako Češi azbuku – od písmen shodných po grafémy systémově odlišná. Nebo zda starší žáci přicházejí do ČR už se znalostí latinky skrze angličtinu.

Nefunkční je analýza učebnic. Srovnávat učebnici ruštiny pro Čechy a učebnici češtiny pro cizince nemá žádný význam pro to, abychom specifikovali roli ruštiny ve výuce češtiny, pokud paralelně neanalyzujeme roli češtiny v učebnici ruštiny. Zde by bylo vhodné porovnat například ruskou mutaci *Чече не мовит чеськи?* s její variantou německou.

V práci se vyskytují odborné chyby a některé terminologické nesmysly. Neexistuje termín „východoslovenská národnost“. V kapitole 1.1. autorka ne úplně čitelně střídá termíny jako obor, vědní disciplína, pojem (Čeština jako druhý jazyk není obor.). Morfologii autorka charakterizuje jako slovotvorbu (s. 11). Namísto „interpunkční znaménko“ uvádí výraz „interferenční znaménko“ (s. 46) a vůbec nepřesně používá pojmy transfer a interference: „přenos interference“ (s. 5) nebo „transfer s interferencí“ (s. 10) nic neznamená. Další odborné chyby: autorka i uvádí jako příklad fonetických rozdílů „tvrdé g, k, ch“. Ty čeština vůbec nemá, nejedná se o fonetickou charakteristiku hlásek, ale o pravopis. „Český jazyk je obohacen pomnožnými slovy...“ (s. 12) – ruský ovšem také. Slovo „informace“ (s. 12) v češtině není pomnožné podstatné jméno. „Otcovo motorka“ (s. 12) – správně „otcova“. Nedá se říci, že slova existují „v lexikologii“ (s. 13). Jako příklad mezijazykového homonyma autorka uvádí „ymluvne macy“ dle zdroje z roku 1967, kdy „chytré hodinky“ neexistovaly.

V textu se objevují také určitá velmi sporná a nepřesná tvrzení. Uvedu několik příkladů: Obor čeština jako cizí jazyk není určen jen jako „průprava pro české rodilé mluvčí“ (s. 6). Mohou ho využívat i cizinci. Češtinu jako druhý jazyk přece nemusí žák „přijmout za svůj“ (s. 6). Může k ní zaujímat různé postoje. Zkratkou IK se zpravidla označuje interkulturní komunikace, nikoli komunikace, jak vyplývá i z obsahu práce. Nesrozumitelná

jsou tvrzení, jako „V dnešní době nacházíme mnoho společných míst či podobnost mezi jazyky.“ (s. 10), „Vhodnou shodou ruského a českého jazyka je podobnost základní slovní zásoby nebo lexikální jednotky.“ (s. 10). „Ruská mluva bývá nositeli jazyka, tedy příslušníky národa, příkráslejší.“ (s. 17), „České písmeno X se v ruském jazyce vyjadřuje dvěma hlásky [ks].“ (s. 46), „Zde rozepisují několik lingvistických disciplín s rozdíly nebo shodou ruského jazyka a českého.“ (s. 4)

U dotazníkového šetření chybí údaj, kdy proběhlo. Odpovědi respondentů jsou vcelku relevantně vyhodnoceny, autorka se snaží o určitou interpretaci, o porovnání se svými předpoklady. Jakým způsobem užívají učitelé ruský jazyk pro zprostředkování jazyka českého však z výzkumu nevyplyvá.

Úvod by měl začít stanovením cílů práce, popisem aktuálnosti tématu, hypotézami. Pak je teprve možné popsat výzkumné prostředky. Výčet otázek dotazníku do Úvodu vůbec nepatří. Závěr není závěrem, pouze shrnuje obsah práce.

3. FORMÁLNÍ ÚPRAVA (jazykový projev, správnost citace a odkazů na literaturu, grafická úprava, přehlednost členění kapitol, kvalita tabulek, grafů a příloh apod.):

Formálně je práce ne zcela uspokojivá. Členění kapitol a grafickou úpravu lze akceptovat, ale zejména stylistická rovina textu vykazuje závažnější nedostatky. Zaznamenáváme odklony od odborného stylu: „jazyková bariéra je za mě...“ (s. 4), „Když už hovořím o reáliích...“ (s. 27), „Pokud to vezmu od konce...“ (s. 26), „Snažila jsem se dát odpovědi dohromady.“ (s. 44) „Poslední tři otázky patří otevřeným odpovědím.“ (s. 36). Vyšinutí z větné vazby: „Vše záleží na ... jejich úrovní znalostí.“ (s. 7). Dále se objevují chyby ve větné interpunkci, hrubé pravopisné chyby (nepřívá“; s. 42), chyby z nedbalosti: „Ve třetí kapitole prováním...“ (s.4), „v rusém jazyce“ (s. 10). Na s. 46 autorka odkazuje v textu na přílohu, přitom informaci pojí s obrázkem. Někteří lidé se píší klíčové termíny: žák-cizinec i žák cizinec. Některé citace výroků učitelů jsou uvedeny kurzívou, jiné ne.

Vyjádření jsou často trocha krkolomná, někdy není jasné, co má autorka na mysli, např.: „Žák používá ruským afixům přivlastňovacích zájmen.“ (s. 47). Text někdy skáče z jednoho tématu ke druhému, není souvislý: „Vyučující je pro žáka nejen učitelem. Stává se pomocníkem i v učení. Pomáhá mu uchopit lexikální a gramatické znalosti. Důvodem toho je sociokulturní mínění velmi důležité. Díky němu dokáže lépe rozkrýt sociologicko-komunikační problém.“ (s. 17).

Autorka pracuje s adekvátním množstvím pramenů. V některých částech práce (1.1) však cituje ze sekundární literatury každý odstavec – diplomová práce by měla prokázat, že student umí zdrojům porozumět, kompilovat, podložit jimi vlastní výzkumy.

4. STRUČNÝ KONKRETNÍ HODNOTITELĚ (celkový dojem z práce, silné a slabé stránky, odborná a vědecká myšlenka apod.):

Nelze říci, že by se autorka práci nevěnovala, že by neměla snahu provést výzkum a něco zjistit. Počet respondentů dotazníkového šetření je například dostatečný. Práce však neodpověděla na většinu otázek k tématu. Naprostá většina textu se s úzkým zadání míjí a věnuje se pobídnému aspektům problému. Práce obsahuje četné chyby věcné i formální.

5. OTÁZKY A PŘEDMÍNKY DOPORUČENÉ K BLIŽŠÍMU VYSVĚTLENÍ PŘI OBHAJOBĚ (je třeba si je):

- 1) Můžete k odpovědi některá tvrzení z práce tak, aby byla odborně správná? a) „České písmeno X se v ruském jazyce vyjadřuje dvěma hlásky [ks].“ b) „Výhodnou shodou ruského a českého jazyka je podobnost základní slovní zásoby nebo lexikální jednotky.“
- 2) Uvádíte, že podle některých učitelů se má se žáky-cizinci komunikovat v jazyce, který se učí. Můžete však o češtině jako cizím jazyku vlastně říci, že se jí žáci cíleně „učí“? Mají češtinu pro cizince jako předmět, nebo se musí učit česky de facto naturální metodou „za pochodu“?
- 3) Týká se poměrná role ruštiny pouze češtiny jako předmětu? Nezaznamenala jste, že ji učitelé používají pro urychlení práce v odborných předmětech?
- 4) V jakých situacích používá ruštinu učebnice *Chcete mluvit česky*? Uveďte 5 různých příkladů, pokud jste ji s německou mutací dané učebnice.

6. NAVRHOVÁTE ČI NEVYHOVĚTE (výborně, velmi dobře, dobře, nevyhověl):

nevyhověla

V Plzni 6.9.2012

Podpis